

ГОРОДЕЦЬКА

Тетяна Едуардівна
tgorodetskaya@ukr.netк.е.н., доцент, завідувач
кафедри, Харківський інститут
фінансів КНТЕУ

ЗАСЯДЬКО

Карина Олексіївна
cafedra.pf@gmail.comстудент, Харківський інститут
фінансів КНТЕУ

ЯРЕМЕНКО

Валентина Григорівна
v.o.yaremenko@gmail.comк.е.н., доцент, Харківський
інститут фінансів КНТЕУ

УДК 336.221

ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЯК ФОРМА ПРИБУТКОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

PERSONAL INCOME TAX AS A FORM OF INCOME TAXATION

У статті досліджено функціонування податку на доходи фізичних осіб в Україні як форми прибуткового оподаткування. На підставі отриманих результатів авторами запропоновано напрями вдосконалення механізму цієї податкової форми з метою забезпечення ефективної реалізації податкової реформи.

В статье исследовано функционирование налога на доходы физических лиц в Украине как формы подоходного налогообложения. На основании полученных результатов авторами предложены направления совершенствования механизма этой налоговой формы с целью обеспечения эффективной реализации налоговой реформы.

The article investigates the functioning of the tax on incomes of individuals in Ukraine as forms of income tax. On the basis of the obtained results, the authors proposed directions for improving the mechanism of this tax form in order to ensure the effective implementation of tax reform.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, податки, податкова система, функції податків, форми оподаткування

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц, налоги, налоговая система, функции налогов, формы налогообложения

Keywords: personal income tax, taxes, tax system, functions of taxes, forms of taxation

ВСТУП

Податкова система в кожній країні є однією із стрижневих основ економічної системи, яка відображає конкретні умови конкретної країни: рівень розвитку економіки, соціальної сфери, її зовнішню і внутрішню політику, традиції народу та безліч інших чинників. Однак форми оподаткування стають дедалі уніфікованішими. Однією з таких форм є прибуткове оподаткування.

Національними законодавчими нормами встановлюються системи нормативно-правового регулювання прибуткового оподаткування, визначення прибутків фізичних осіб, особливості різних баз оподаткування. Кризові явища і посткризові виклики спричинили необхідність перебудови всіх владних інститутів управління та відповідного реформування фіскальних відносин.

Прибуткове оподаткування відіграє велику роль у фінансовому регулюванні економіки. Регулюючий механізм прибуткових податків, а саме податку на доходи фізичних осіб, забезпечує вплив на інтереси суб'єктів розподільних відносин у суспільстві.

Проблематиці механізму нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб присвячені праці таких вітчизняних вчених, як А.Д. Гаденко, А.В. Гречко,

Д.І. Деми, В.П. Мартиненко, А.М. Соколовської, О.В. Тимошенко, Н.М. Ткаченко, Л.Д. Тулуша та ін..

В умовах економічної нестабільності коли податки назавжди виконують свої функції щодо фіскальної достатності, загальності оподаткування, рівності платників, стабільності, а також економічної ефективності, особливу увагу привертає податок на доходи фізичних осіб як форма особистого прибуткового оподаткування.

МЕТА РОБОТИ – дослідження змісту податку на доходи фізичних осіб як форми прибуткового оподаткування з метою визначення напрямів реформування його основних елементів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час написання наукової статті було застосовано загальні (дедукція, індукція, зрівняння) методи аналізу даних, а також методи синтезу та експертних оцінок.

РЕЗУЛЬТАТИ

У структурі сучасної податкової системи України, яка визначена Податковим кодексом України, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є одним із основним загальнодержавних податків, що формує доходи бюджетів із достатнім фіскальним значенням, а

й здійснює регуляторний вплив на загальні економічні процеси.

Варто виділити основні чинники, які позитивно впливають на надходження податку на доходи фізичних осіб:

- 1) зростання номінального ВВП;
- 2) зростання витрат на оплату праці;
- 3) легалізація виплати заробітної плати;
- 4) позитивні тенденції до зростання доходів низькооплачуваних верств населення через державне підвищення мінімальних соціальних гарантій;
- 5) зростання змішаних доходів домашніх господарств за рахунок індивідуальної підприємницької діяльності [1].

Податку на доходи фізичних осіб, як економічній категорії властиві наступні характеристики, зобра-

жені на рис. 1.

Значущість ПДФО обумовлена тим, що він:

- 1) безпосередньо зачіпає інтереси всіх без винятку верств економічно активного населення країни;
- 2) один з основних податків, який дозволяє в максимальному ступені реалізувати основні принципи оподаткування: справедливість і рівномірність розподілу податкового тягара;
- 3) дозволяє змінювати розмір кінцевих доходів населення без зміни відповідності між результатами праці та її оплатою;
- 4) впливає на структуру кінцевих доходів населення, а отже, і на структуру потреб населення;
- 5) дозволяє обкладати доходи, які отримуються з різних джерел [2, с. 217].

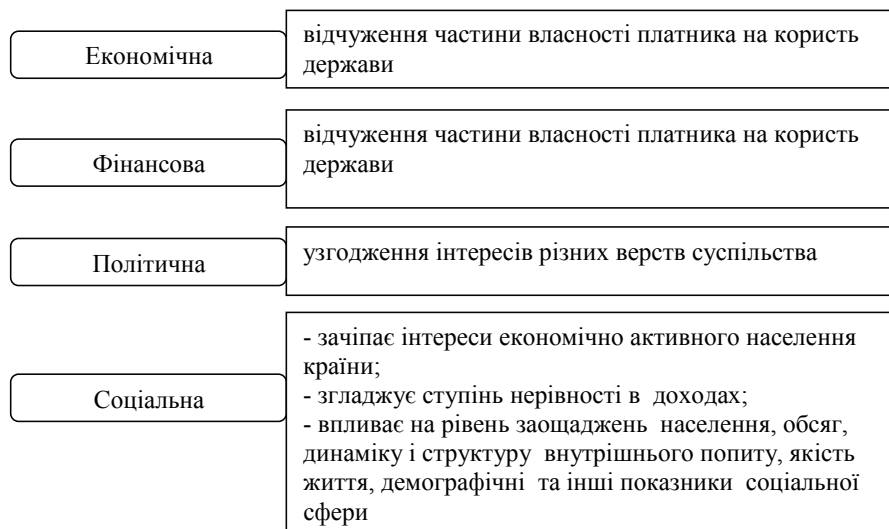

Рис. 1. Характеристика податку на доходи фізичних осіб [2, с. 217]

Через ПДФО реалізується зв'язок громадян-платників з державою (в особі фіскальних органів) і місцевими органами самоврядування, тим самим вони стають причетними до формування доходів бюджету і дає підставу для контролю за ефективним використанням державних ресурсів.

Ефективність функціонування системи прибуткового оподаткування громадян залежить від того, які підходи й принципи покладено в її основу. Визначення основних елементів системи прибуткового оподаткування громадян може здійснюватися на основі диференційованого або єдиного підходу.

Розвиток системи оподаткування доходів населення України має вже досить тривалу історію. Лише за останнє десятиріччя правила і механізм оподаткування змінювався декілька разів. Спочатку у 2004 р. було запроваджено податок з доходів фізичних осіб з єдиною ставкою у розмірі 13 %, потім у 2007 р. цю ставку було збільшено до 15 %. Нарешті, з ухваленням і набранням чинності Податкового кодексу було запроваджено помірно прогресивну шкалу ставок з незначними змінами в механізмі функціонування даного податку, але потім прогресивну шкалу було змінено на фіксовану ставку. На сучасному етапі

ПДФО справляється за фіксованою ставкою 18 %, крім того за окремими видами доходів (спадщина, продаж нерухомого та рухомого майна та інші види доходів) встановлені ставки 0 % та 5 %.

Податок на доходи фізичних осіб еластичний і тому відбиває зміни в економічному середовищі. До того ж він корелює, хоча й не абсолютно, зі споживанням. Таким чином, ПДФО як один із основних видів прямих податків разом із непрямими податками формує загальний портфель доходів урядів. Якщо порівняти частку податку на доходи фізичних осіб у ВВП, то в деяких країнах можна побачити, що значення цього показника має великий діапазон і залежить не тільки від особливостей конкретної податкової системи, а також від економічного стану держави [3, с. 313-314].

Аналізуючи фіскальну ефективність податку на доходи фізичних осіб, з'ясуємо, що існуючий обсяг надходжень зі сплати даного податку забезпечується в основному за рахунок вирахувань із заробітної плати, які, як відомо, здійснюються податковим агентом у джерела доходу. Така ситуація спостерігається протягом тривалого періоду, щонайменше протягом останніх десяти років, коли більше 90 % усіх надхо-

джені забезпечує податок із заробітної плати. На відміну від цього українські мільйонери сплачують лише 2,5 % від загального обсягу податкових надходжень. Це при тому, що згідно з офіційними даними невеличка кількість українських мільйонерів (їх близько 6 тис. осіб) систематично отримує більше 50 % усіх доходів фізичних осіб [4, с. 51].

Однією з проблем стягнення ПДФО як форми прибуткового оподаткування є проблема приховування доходів і ухилення від оподаткування, оскільки кожен суб'єкт прагне отримати якомога більше доходів і витратити якнайменше своїх коштів. Слід зазначити, що держава встановлює систему фінансової, а в окремих випадках і кримінальної, відповідальності за порушення податкового законодавства, формує відповідну податкову культуру, при якій сплата податку – це першочергове і головне зобов'язання платників перед суспільством.

Негативним чинником, який впливає на формування податкової культури платників є також нестабільність податкового законодавства – зміна підходів щодо оподаткування та визначення ставок. Зміни розміру відсоткових ставок залежать від впливу різноманітних чинників, зокрема, найбільший вплив спричиняють політичний та економічний. Протягом досить тривалого періоду часу в Україні існував диференційований підхід щодо оподаткування доходів громадян, який базувався на категоріях і групах платників, максимальні ставки оподаткування доходів громадян сягали до 50-60 %.

Проаналізувавши Податковий кодекс та Держбюджет за 2017 р., можна сказати, що запланованих змін не відбулося. Зокрема, планувалося понизити податок на дохід до 17%, але цього не відбулося і він залишився незмінним (18%). Насправді українська податкова система є дуже складною в управлінні, тому велика кількість податків спричинює передумови для корупції та зловживань у податковій сфері, для нерозуміння між платниками податків та державою [5, с. 772].

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах податок на доходи фізичних осіб є найбільш поширеною формою прибуткового оподаткування, яка надає можливість установити пряму залежність між доходами платника і його платежами до бюджету. Крім того, ПДФО найбільш притаманна регулююча функція податків, пов'язана з використанням доходів фізичних осіб як суб'єктів податкових відносин. Разом з тим проблемою прибуткового оподаткування є об'єктивне явище – приховування доходів і ухилення від сплати податку, оскільки фінансові відносини завжди пов'язані з формуванням доходів одних суб'єктів за рахунок витрат інших. Таким чином, проблема поєднання об'єктивних і суб'єктивних начал щодо ефективної структури ПДФО може бути вирішена у побудові її виходячи з певної економічної доктрини, яка покладена в основу діяльності держави.

Список використаних джерел

1. Трофімова М.О. Податок на доходи фізичних осіб в Україні: фіскальна та соціально-регулятивна роль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=947>
2. Юрчишена Л.В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Андрей/Downloads/2855-5752-1-SM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Андрей/Downloads/2855-5752-1-SM%20(1).pdf)
3. Єфименко Т.І. Податки в інституційній системі сучасної економіки / Т.І. Єфименко ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 688 с.
4. Швабій К.І. Пріоритети реформування податку на доходи фізичних осіб у сучасних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/1243/1/1311_IR.pdf
5. Швець Ю.О., Бахметова Я.Ю. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/155.pdf>